СЕКЦІЯ 1. ОРІЄНТИРИ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Бондар О.І.
доктор біологічних наук, професор,
академік НААН, директор,
Державна наукова установа
«Інститут екологічного відновлення та розвитку України»
Бутрим О.В.
доктор економічних наук,
керівник Центру з питань зміни клімату
та сталого природокористування,
Державна наукова установа
«Інститут екологічного відновлення та розвитку України»

DOI: https://doi.org/10.36059/978-966-397-573-3-1

СТАЛИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ: ЗЕЛЕНЕ ФІНАНСУВАННЯ ДЛЯ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

З 10 по 22 листопада 2025 року у місті Белен, Бразилія, відбулась 30-та Конференція Сторін Рамкової конвенції ООН про зміну клімату (COP30). Ця конференція розглядалася як критично важлива для прискорення виконання цілей Паризької угоди та утримання глобального потепління в межах 1,5°C. На тлі зростаючої частоти екстремальних погодних явищ та кліматичних катастроф, світова спільнота покладала великі надії на конкретні та обов'язкові рішення. Однак, як це часто трапляється на міжнародних кліматичних самітах, результати COP30 виявилися компромісними. Конференція продемонструвала глибокі розбіжності між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються, а також між тими, хто виступає за швидку відмову від викопного палива, та державами, чия економіка значною мірою залежить від нафти, газу та вугілля.

Україна, попри повномасштабну війну, відіграла помітну роль на саміті, використавши платформу для привернення уваги до екологічних злочинів росії та презентації власного бачення зеленої відбудови.

Ключові результати та компроміси COP30.

Головна інтрига COP30 полягала в тому, чи зможуть країни нарешті домовитися про конкретну «дорожню карту» або обов'язкові терміни відмови від викопного палива. Переговори тривали до останніх годин саміту і завершилися ухваленням фінального документа, який можна

охарактеризувати як обережний крок вперед, що не повною мірою відповідає найамбітнішим очікуванням.

Питання викопного палива стало чи не найамбітнішим, але точно найбільш обговорюваним, бо вплив викопних палив (вугілля, нафти та газу) відіграє визначальну роль як у вирішенні проблем змін клімату, а також є важелем на міжнародній арені, що в решті-решт призвело до перемоги компромісу над кліматичними амбіціями. Коаліція країн на чолі з острівними державами, які найбільше потерпають від зміни клімату, а також Європейський Союз та США, наполягали на включенні до підсумкового тексту чітких зобов'язань щодо «поступової та впорядкованої відмови» (phase-out) від викопного палива.

Проте ці зусилля наштовхнулися на жорсткий опір з боків великих нафтовидобувних країн, зокрема держав ОПЕК+. Вони успішно заблокували будь-які формулювання, що передбачали б обов'язкові цілі або часові рамки для відмови від нафти та газу. Компанії, що займаються викопним паливом, які брали участь у переговорах ООН щодо клімату протягом останніх чотирьох років, відповідали майже за 60% світового видобутку нафти та газу у 2024 році [1].

У підсумку, фінальна угода містить заклик до країн «сприяти» переходу від викопного палива в енергетичних системах «справедливим, впорядкованим та рівноправним чином, прискорюючи дії в критичне десятиліття», щоб досягти нульових викидів до 2050 року. Це формулювання залишається добровільним і не накладає жорстких юридичних зобов'язань на країни. Для багатьох кліматичних активістів та вчених це стало великим розчаруванням, оскільки, за їхніми оцінками, світ все ще не знаходиться на траєкторії обмеження потепління до 1,5°C [2].

Питання кліматичного фінансування та адаптації стало одним із головних позитивних результатів COP30 завдяки досягнутій домовленості про збільшення обсягів кліматичного фінансування для країн, які розвиваються. Це відіграє важливу роль для переходу до низьковуглецевої економіки та адаптації до незворотних наслідків зміни клімату. У цьому аспекті погоджено нові механізми і фонди для прискорення впровадження цілей Паризької угоди та сформовано основу для активізації фінансових потоків як нове колективне кількісне зобов'язання (NCQG) щодо кліматичного фінансування.

Акцент на лісах Амазонки та правах корінних народів, який ініційовано Бразилією, загострив увагу до збереження біорізноманіття та ключової ролі лісів Амазонки у глобальному регулюванні клімату. Президент Бразилії Лула да Сілва наголосив на важливості захисту прав корінних народів, які є основними охоронцями тропічних лісів.

Під час конференції було оголошено про виділення близько 9,5 мільярда доларів на ініціативи, пов'язані зі сталим лісовим

господарством та боротьбою з вирубкою лісів. Проте, як і у випадку з викопним паливом, конкретна дорожня карта щодо досягнення нульової чистої вирубки лісів до 2030 року не була остаточно узгоджена, що підкреслює складність впровадження амбітних цілей на національному рівні.

Шлях України: від руйнування до зеленої трансформації.

Для України COP30 стала важливою міжнародною ареною, щоб вчергове нагадати світові про екологічні та кліматичні виклики, спричинені повномасштабним вторгненням рф. Українська делегація працювала під гаслом «Капсула часу: шлях від руйнування до зеленої трансформації», чим підкреслено паралельність боротьби за виживання та формування нового, сталого майбутнього.

Проблеми компенсації екологічних злочинів стали ключовим повідомленням України на COP30. Представники нашої делегації наголошували на необхідності притягнення рф до відповідальності за кліматичні та екологічні збитки. На третьому році повномасштабної війни викиди парникових газів, пов'язані з бойовими діями в Україні, зросли на 30% – це приблизно 55 мільйонів тонн CO_2-еквіваленту. У сумі з попередніми роками це становить 230 мільйонів тонн CO_2-еквіваленту – стільки ж, скільки щорічно викидають Австрія, Угорщина, Чехія та Словаччина разом, або 120 мільйонів авто на викопному паливі [3]. Війна завдала нищівного удару по українській екосистемі: забруднення ґрунтів, водойм, повітря, знищення заповідних територій та лісів, а також величезні прямі викиди парникових газів внаслідок бойових дій та пожеж. Окремої уваги потребують вирішення проблем мінного забруднення, яке буде мати наслідки протягом ще багатьох років. Українська делегація представила розрахунки збитків, які оцінюються в мільярди доларів США та мільйони тонн CO_2-еквіваленту. І це лише облік джерел прямих (безпосередніх) викидів. Повний обсяг збитків виходить за межі математичних обчислень. Україна вимагає створення міжнародного механізму компенсації цих збитків за рахунок агресора. Ця позиція знайшла широку підтримку серед міжнародних партнерів, які визнають, що кліматична справедливість неможлива без відповідальності за воєнні злочини проти довкілля.

Бачення «зеленої відбудови» України було продемонстровано на конференції попри продовження військових дій на території нашої держави у вигляді амбітних планів на майбутнє та вчасно підготовленої звітності, яка є обов'язковою для країн Додатку І, а саме – другий Національний визначений внесок із посиленням амбітності мети скорочення викидів більш ніж на 65% до 2035 року та Дворічний звіт про прозорість в рамках Паризької угоди. Крім того, презентовано проєкт Довгострокової стратегії низьковуглецевого розвитку, прийняття якого

найближчим часом стане дороговказом зеленого переходу та відновлення в Україні [4].

У національному павільйоні, де відбулося понад 30 тематичних заходів, були представлені проєкти та ініціативи щодо «зеленої відбудови», у числі яких проведено високорівневу сесію «Energising Ukraine's Future: Security and Green Recovery», яку було організовано Міністерством економіки, довкілля та сільського господарства України спільно з Європейською Комісією. На цій зустрічі українські посадовці разом із представниками Координаційної групи G7+ з підтримки енергетики України та Європейської Комісії підтвердили спільну відданість зміцненню енергетичної безпеки України та прискоренню зеленої трансформації.

Українські експерти та урядовці презентували бачення модернізації промисловості за найновішими європейськими стандартами сталого розвитку за напрямами:

- розвиток відновлюваної (сонячної та вітрової) енергетики;
- підвищення енергоефективності будівель та інфраструктури;
- відновлення лісового господарства та впровадження циркулярної економіки.

Ці плани свідчать про те, що Україна розглядає процес повоєнного відновлення як унікальний шанс для стрибка до кліматично нейтрального майбутнього, інтегрованого в європейський зелений курс. Участь України підтвердила її статус активного учасника глобальної кліматичної політики, який, навіть в умовах війни, демонструє відданість цілям сталого розвитку та привертає увагу світу до екологічних наслідків військових конфліктів.

Висновки. COP30 у Белені завершилася з очікуваними компромісами. Вона не стала проривом, якого вимагає наука, але підтвердила, що багатосторонній процес кліматичної співпраці продовжує жити. Відсутність жорстких зобов'язань щодо викопного палива залишила відчуття невизначеності, але прогрес у кліматичному фінансуванні та акценті на ролі лісів дає підстави для обережного оптимізму.

Участь України в цьому глобальному діалозі була важливою та багатогранною. Вона підкреслила нерозривний зв'язок між миром, безпекою та кліматичною стійкістю. Україна довела, що навіть в умовах найбільшої війни в Європі з часів Другої світової, вона залишається відданою глобальній кліматичній повістці дня і готова стати лідером зеленої відбудови, якщо отримає необхідну підтримку світової спільноти.

Список використаних джерел:

1. Fossil fuel companies attending U.N. climate talks in last four years responsible for nearly 60% of global oil and gas production in 2024 / KICK BIG POLLUTERS OUT. URL: https://kickbigpollutersout.org/COP30-Fossil-Fuels-Briefing
2. From deforestation to fossil fuels: What did countries actually agree on at COP30? / EuroNews. URL: https://www.euronews.com/green/2025/11/24/from-deforestation-to-fossil-fuels-what-did-countries-actually-agree-on-at-cop30#:~:text=No%20commitment%20to%20fossil%20fuel,fuel%20dependency%2C%E2%80%9D%20Weir%20adds
3. За три роки війни викиди CO2 в Україні зросли на 30%. Як воєнні дії впливають на клімат та чи заплатить Росія за кліматичну шкоду? URL: https://ursamedia.com.ua/novyny/yak-voyenni-diyi-vplyvayut-na-klimat-ta-chy-zaplatyt-rosiya-za-klimatychnu-shkodu/#:~:text=На%20третій%20рік%20повномасштабної%20війни,закриття%20повітряного%20простору%20над%20Україною
4. Результати України на COP30: коротко про головне. URL: https://me.gov.ua/News/Detail/55a07d8d-471c-4afe-92df-e7e01a15f538?lang=uk-UA&title=RezultatiUkraini